

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА – ОСНОВА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

© 2016 ЗВЕРУК Л. А.

УДК 336.71:338.124.4

Зверук Л. А. Фінансова безпека – основа стабільного розвитку України

Важливою складовою фінансової політики є заходи щодо забезпечення фінансової безпеки держави, на яку особливий вплив мають рівень інтегрованості національної економіки у світовий фінансовий ринок та умови трансформації політичної та економічної систем. У сучасних умовах тих викликів, які стоять перед Україною, необхідна чітка ідентифікація фінансових ризиків та пошук нових інструментів досягнення фінансової безпеки країни. Метою статті є аналіз сучасних проблем фінансової безпеки України та визначення шляхів попередження негативного впливу фінансових чинників на економічний розвиток країни. Проаналізовано сучасний стан фінансової безпеки України, розкрито її складові та трактування, виокремлено зовнішні та внутрішні загрози, що підривають фінансову стабільність держави. Аналізуються проблеми захищеності держави у фінансовій сфері, вплив фінансових ринків на економіку країни та проблеми боргової безпеки. Зокрема, проаналізовані показники боргової, банківської, валютної та грошово-кредитної безпеки на сучасному етапі.

Ключові слова: фінансова безпека, індикатори фінансової безпеки, банківська безпека, боргова безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека.

Бібл.: 11.

Зверук Людмила Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Київський кооперативний інститут бізнесу і права (вул. Михайла Ломоносова, 18, Київ, 02000, Україна)

E-mail: mila_107@ukr.net

УДК 336.71:338.124.4

UDC 336.71:338.124.4

Зверук Л. А. Финансовая безопасность – основа стабильного развития Украины

Важной составляющей финансовой политики являются меры по обеспечению финансовой безопасности государства, на которую особое влияние имеют уровень интегрированности национальной экономики в мировой финансовый рынок и условия трансформации политической и экономической систем. В современных условиях тех вызовов, которые стоят перед Украиной, необходима четкая идентификация финансовых рисков и поиск новых инструментов достижения финансовой безопасности страны. Целью статьи является анализ современных проблем экономической безопасности Украины и определение путей предупреждения негативного влияния финансовых факторов на экономическое развитие страны. Проанализировано современное состояние финансовой безопасности Украины, раскрыты её составляющие и трактовка, выделены внутренние и внешние угрозы, подрывающие финансовую стабильность государства. Анализируются проблемы защищенности государства в финансовой сфере, влияние финансовых рынков на экономику страны и проблемы долговой безопасности. В частности, проанализированы показатели долговой, банковской, валютной и денежно-кредитной безопасности на современном этапе.

Ключевые слова: финансовая безопасность, индикаторы финансовой безопасности, банковская безопасность, долговая безопасность, валютная безопасность, денежно-кредитная безопасность.

Библ.: 11.

Зверук Людмила Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Киевский кооперативный институт бизнеса и права (ул. Михаила Ломоносова, 18, Киев, 02000, Украина)

E-mail: mila_107@ukr.net

Zveruk L. A. Financial Security as the Basis for Stable Development of Ukraine

An important component of the financial policy are measures to ensure the financial security of the State, which are particularly being impacted by the level of integration of the national economy in the global financial market and the conditions for transformation of both the political and the economic systems. Under the current terms of the challenges facing Ukraine, a clear identification of financial risks as well as searching for new tools to achieve the financial security is required. The article is aimed at analyzing the current problems of the economic security of Ukraine and identifying ways to prevent the negative influence of financial factors on the economic development of the country. The article analyzes the current status of the financial security in Ukraine, reveals the relevant constituents and interpretation, allocates both the internal and the external threats that undermine the financial stability of the State. Issues of securing the State in the financial sector, impact of financial markets on the economy and problems of the debt security are subject to an analysis. In particular, the indicators of the debt, banking, currency and monetary-credit security have been analyzed.

Keywords: financial security, indicators of financial security, banking security, debt security, currency security, monetary-credit security.

Bibl.: 11.

Zveruk Liudmyla A. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law (18 Mykhaila Lomonosova Str., Kyiv, 02000, Ukraine)

E-mail: mila_107@ukr.net

Фінансова безпека є невід'ємною складовою економічної безпеки. Під економічною безпекою можна розуміти сукупність економічних умов, що забезпечують дотримання національних інтересів, стабільність економічної системи та її захищеність від внутрішніх та зовнішніх потрясінь. Основною ознакою економічної безпеки країни є здатність її економіки зберігати або швидко поновлювати нормальний рівень суспільного відтворення в умовах кризових ситуацій зовнішнього та внутрішнього характеру [1]. В Україні розроблена стратегія безпеки, що визначає основні цілі,

завдання і механізм захисту держави і суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз. У червні 2012 р. Радою національної безпеки і оборони України була прийнята нова редакція Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» [2], яка визначає загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Стан національної безпеки у фінансовій сфері залежить від явищ і чинників як внутрішньої, так і зовнішньої фінансово-кредитної політики держави, політичної ситуації, що

склалася в державі, досконалості законодавчого забезпечення функціонування фінансової системи, а також міжнародних зобов'язань держави [3].

Проблеми фінансової безпеки досліджувалися в працях: Барановського О. І., Кудряшова В. П., Ладюка О. Д., Мочерного С. В., Сухорукова А. І., Федосова В. М., Юрія С. І. та інших. У сучасній економічній літературі поняття «фінансова безпека» має дуже багато визначень, тому що термін включає в себе широкий спектр питань. На думку Юрія С. І. і Федосова В. М., фінансова безпека є підсистемою економічної безпеки держави. При цьому, з позицій різностороннього підходу, фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стає економічне зростання [4]. Барановський О. І. вважає, що фінансова безпека – це важлива складова частина економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності та конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових та золотовалютних резервів [5]. А. І. Сухоруков поняття фінансової безпеки держави визначає як захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної системи, що гарантує спроможність держави ефективно використовувати фінансові ресурси держави [6].

Фінансова безпека держави – основний критерій її здатності здійснювати самостійну фінансово-економічну політику відповідно до своїх національних інтересів. Ця безпека обумовлена здатністю державних органів забезпечувати стійкість розвитку держави проти:

- ✦ впливу світових фінансових криз;
- ✦ умисних дій учасників загальносвітових фінансово-економічних відносин (держав, транснаціональних корпорацій тощо);
- ✦ впливу тінювих структур на національну економічну й соціально-політичну систему, розповсюдження злочинів та адміністративних правопорушень у фінансовій сфері, зокрема, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- ✦ значного витоку капіталів за кордон;
- ✦ «втечі капіталу» з реального сектора економіки [7].

Отже, фінансова безпека держави досягається шляхом проведення ефективної фінансової політики відповідно до прийнятих концепцій, стратегій і програм у всіх сферах життя держави. Окрім цього, фінансова безпека не є статичною і залежить від певного етапу соціально-економічного і політичного розвитку національної економіки. Тому для забезпечення фінансової стабільності необхідно постійно проводити:

1) об'єктивний і всеохоплюючий моніторинг фінансової сфери з метою виявлення внутрішніх і зовнішніх загроз інтересам об'єктів фінансової безпеки;

2) розрахунок порогових, гранично допустимих значень фінансових (індикаторів), перевищення яких може призводити до порушення фінансової стабільності і породжувати фінансову кризу;

3) виявлення, оцінка і попередження внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці країни.

Забезпечення фінансової безпеки держави викликає необхідність визначення певних вимог і критеріїв до неї. За основу при формуванні вимог до системи фінансової безпеки можна взяти підходи до визначення критеріїв та інтегрального індексу економічної безпеки за Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [1]. Базовою множиною індикаторів інтегрального індексу є складові економічної безпеки. Складовими економічної безпеки є виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки. Зокрема, зовнішньоекономічна безпека – це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці. Її рівень визначається такими індикаторами: коефіцієнт відкритості економіки; рівень експортної залежності, % до ВВП; рівень імпорتنної залежності, % до ВВП; коефіцієнт покриття експортом імпорту; частка імпорту товарів у внутрішньому споживанні, %. Макроекономічна безпека розглядається як стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій. Складовими та індикаторами макроекономічної безпеки є сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, % до ВВП; темп приросту ВВП, %; рівень «тонізації» економіки, % до ВВП; узагальнена продуктивність (випуск на одиницю продуктивної потужності); рівень технології виробництва (частка ВВП у випуску); індекс споживчих цін .

Фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [1]. Фінансова безпека представлена як комплексне явище, що містить систему таких складових, як банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектора, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека.

Розглянемо сутність та індикатори оцінки деяких складових фінансової безпеки. Так, банківська безпека – це рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування. Індикаторами її оцінки є

частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентами України, у %; частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, у %; рентабельність активів, у %; співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань та інші.

Боргова безпека розглядається як відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування, ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, який достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб і не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі. Боргова безпека оцінюється за такими показниками, як відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, у %; відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, у %; середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) на первинному ринку, у %; відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, у %.

Бюджетна безпека повинна забезпечувати платоспроможність та фінансову стійкість державних фінансів, що надасть можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції. Бюджетна безпека оцінюється через відношення дефіциту (профіциту) державного бюджету до ВВП, у %; рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %. Валютна безпека – це досягнення такого стану курсоутворення, який збереже високу довіру суспільства до національної грошової одиниці, забезпечить її стійкість, створить оптимальні умови для залучення в країну іноземних інвестицій та захистить національну економіку від потрясінь на міжнародних валютних ринках. Валютна безпека оцінюється за рівнем долларизації грошової маси, в%; індексом змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США (середній за період); розміром валових міжнародних резервів України; часткою кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів (%).

Грошово-кредитна безпека – це стан грошово-кредитної системи, що забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки. Основними показниками її оцінки є питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), у %; частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам; загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд дол. США та інші.

Отже, оцінка основних складових та індикаторів фінансової безпеки, попередження негативного впливу фінансових чинників на економічний розвиток і є предметом політики у сфері фінансової безпеки. Насамперед, йдеться про вдосконалення податкової, монетарної, бюджетної політики, направлених на нарощування фінан-

сових ресурсів для своєчасного фінансування різних сфер життєдіяльності суспільства. Таке широке трактування фінансової безпеки зустрічається в роботах О. І. Барановського, А. І. Сухорукова та інших. У вузькому розумінні фінансова безпека розглядається як стабільність системи державних фінансів. Проявом порушення такої стабільності можуть бути як технічна неплатоспроможність держави щодо виконання своїх фінансових зобов'язань, так і прихований дефіцит бюджету або зростання заборгованості держави перед одержувачами бюджетних коштів та постачальниками товарів і послуг для державного споживання. Так, О. В. Василик, С. В. Мочерний зазначають, що у вузькому розумінні фінансова безпека визначається як «надійна захищеність фінансової системи від зовнішніх і внутрішніх загроз» [8].

Основою фінансової безпеки є стабільність фінансової системи, тобто захищеність держави у фінансовій сфері. Це особливо актуально на сучасному етапі, коли біля 80% економічної діяльності держав світу зосереджено у фінансовому секторі. Враховуючи панівне положення фінансової складової в сучасній економіці, можна характеризувати останню як економіку, що керується в своїй основі через фінансові механізми, за допомогою фінансових важелів і стимулів й у фінансових інтересах. Тому можна стверджувати, що фінансова безпека є основною ланкою економічної безпеки, що впливає на інші її складові, а саме: промислову, енергетичну, продовольчу.

Фінансова безпека кожної окремої країни багато в чому залежить від інтегрованості національної фінансової системи у світовий ринок. Світові фінансові ринки значною мірою впливають на фінансові системи окремих країн. Зокрема, такими вразливими місцями сучасної фінансової системи є завищена вартість фінансових активів на світових фінансових ринках, низький рівень їх прибутковості, посилення міжнародних фінансових дисбалансів, постійне зростання заборгованості корпоративного сектора, зростання частки спекулятивного капіталу.

Особливо підривають безпеку національної фінансової системи спекулятивні капітали. Накопичення обсягів золотовалютних резервів країни не гарантують захисту від несприятливих зовнішніх чинників, а лише тимчасово стабілізують курс національної валюти. Фінансові механізми, які застосовують транснаціональні корпорації та країни-донори, впливають на фінансову безпеку країн-боржників і призводять до масштабних коливань курсів національних валют, а інколи і суверенного дефолту. Посилення дефолтних ризиків для України підтверджується погіршенням оцінок кредитного рейтингу міжнародними рейтинговими агентствами. Так, у лютому 2015 р. аналітики FitchRatings для України визначили довгострокові рейтинги дефолту емітента в іноземній валюті на рівні «СС», короткостроковий рейтинг в іноземній валюті на рівні «С» та знизили довгострокові рейтинги дефолту емітента в національній валюті до рівня «ССС». 24 березня 2015 р. Moody's Investors Service (Moody's) знизило рейтинги України за довгостроковими зобов'язаннями і в іноземній, і в на-

ціональній валюті від «СааЗ» до «Са» та зберегло негативний прогноз [9].

Окрім оцінок міжнародних рейтингових агентств, важливим є моніторинг індикаторів фінансової безпеки, що застосовуються у вітчизняній практиці. Сьогодні тривожними залишаються показники валютної та грошово-кредитної безпеки. Зокрема, обсяг іноземної валюти відносно гривневої маси (рівень доларизації) склав 29% у 2013 р., 26% у 2014 р. при оптимальному значенні 10%; рівень інфляції за 2014 р. склав 8,5% при оптимальному значенні 7%. Обсяг золотовалютних резервів на кінець грудня 2014 р. зменшився до 7,5 млрд дол. США, тоді як мінімальний норматив золотовалютних резервів (покриття обсягу імпорту протягом трьох місяців) має становити близько 23 млрд дол. США [10]. У лютому 2015 р. міжнародні резерви НБУ знизилися до критичного рівня – 5,6 млрд дол. США, оскільки НБУ змушений був проводити активні інтервенції із купівлі валюти для стабілізації обмінного курсу та підтримки НАК «Нафтогаз України». На кінець квітня 2016 р. НБУ збільшив міжнародні резерви до 13,2 млрд дол. США, проте в основному за рахунок зовнішніх запозичень. Протягом 2016 р. на фінансову стабільність будуть впливати макроекономічні ризики, що пов'язані з мінливими умовами зовнішньої торгівлі та ускладненим доступом до міжнародних ринків приватного капіталу. У травні 2016 р. інфляція дещо уповільнилась до 7,5% р/р. Проте, за прогнозами НБУ, дефіцит поточного рахунку платіжного балансу збільшиться у 2016 р. до 2,3 млрд дол. США порівняно з 0,2 млрд дол. США у 2015 р. [11].

Невтішними є показники боргової безпеки, а саме відношення загального обсягу державного боргу до ВВП у 2014 р. склало 55,8% при максимально допустимому значенні 55%; рівень заборгованості на одну особу досяг 1131,0 дол. США при оптимальному значенні 200 дол. США. Протягом 2015 р. державний та гарантований державою борг збільшився на 43% – до 1,57 трлн грн. За перші чотири місяці 2016 р. цей показник зріс ще на 7% і досяг 1,69 трлн грн. Співвідношення боргу до ВВП на кінець 2015 р. становило 79% ВВП [10]. Покриття дефіциту бюджету та погашення боргів протягом 2015 р. відбувалося в основному за рахунок зовнішніх запозичень, які були значно більшими ніж випуск валютних і гривневих ОВДП на внутрішньому ринку. На сьогодні, для зміцнення фінансової безпеки вкрай важливим є переорієнтування із зовнішніх запозичень на внутрішні.

Сьогодні критичним є положення в банківському секторі. З початку 2014 р. більше третини загальної кількості банків (майже 80 банків) було виведено з ринку. На них сукупно припадало біля 30% активів банківського сектора на початок 2014 р. Якість кредитного портфеля банків у 2015 р. була на найнижчому історичному рівні. За результатами діагностичного обстеження 20 найбільших банків, що провело НБУ, частка кредитів 4 категорії (ймовірність дефолту 51–99%) та 5 категорії (дефолт) у кредитних портфелях 20 найбільших банків становила 53%. У 2016 р. банківський сектор, за прогнозом НБУ, буде залишатися збитковим через суттєві відрахування до резервів на покриття збитків від кредит-

них операцій [11]. Причиною банкрутства комерційних банків протягом останніх років стала висока концентрація кредитів, наданих пов'язаним особам. Відмова від практики кредитування пов'язаних осіб вивільнить ресурси банків для кредитування підприємств реального сектора. Залишається високим ризик достатності капіталу через суттєві втрати банків від погіршення активів. Протягом 2016 р., за вимогами НБУ, найбільші 20 банків повинні будуть забезпечити показники достатності основного капіталу на рівні 4% та адекватності регулятивного капіталу на рівні 5%. Досягнення нормативу адекватності регулятивного капіталу на рівні 10% дозволено до кінця 2018 р. Банки, які не виконають намічену програму докапіталізації, будуть визнані неплатоспроможними.

Отже, для України на сучасному етапі існують внутрішні загрози, такі як дефіцит бюджету, високі темпи інфляції, знецінення реальної купівельної спроможності фінансових ресурсів, які доповнюються зовнішніми, зокрема, макроекономічними ризиками, зростанням залежності держави та корпоративного сектора від зовнішніх джерел фінансування. Тому, щоб захистити економіку від внутрішніх та зовнішніх дестабілізаторів, потрібно постійно оцінювати рівень їх впливу через систему індикаторів фінансової безпеки, що відображають поточний стан та прогноз розвитку фінансової системи України. Довгострокова державна політика у сфері фінансової безпеки потребує чітко визначених концептуальних засад та стратегічних цілей. Стратегія фінансової безпеки має включати:

- 1) визначення чітких критеріїв і параметрів фінансової безпеки України;
- 2) розробку механізмів і заходів ідентифікації загроз фінансовій безпеці та форм їх прояву;
- 3) встановлення основних суб'єктів загроз, механізмів їх функціонування і впливу на національну фінансову систему;
- 4) розробку методології прогнозування, виявлення чинників загроз фінансовій безпеці, проведення моніторингу тенденцій і можливостей розвитку таких загроз.

Для реалізації політики у сфері фінансової безпеки важливим є питання координації дій податкової, бюджетної та монетарної політики з метою запобігання їх можливому негативному впливу на таку безпеку. Для формування ефективної системи запобігання загрозам комплексна система забезпечення фінансової безпеки України має формуватися на таких принципах:

- ✦ сфера відповідальності кожного органу, що діє у сфері фінансової безпеки, має бути чітко визначеною законодавчо затвердженою;
- ✦ орган державного регулювання й контролю повинен бути операційно незалежним, але підзвітним у виконанні своїх обов'язків і повноважень;
- ✦ орган фінансового регулювання повинен мати відповідні повноваження, включаючи інспектування, розслідування і нагляд, а також належні ресурси для виконання своїх обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

2. Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» : затверджено указом Президента України від 08.06.2012 № 389/2012 // Урядовий кур'єр. – 2012. – 26 черв.

3. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 № 569-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=352861&cat_id=54063

4. Фінанси : підручник / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.]; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.

5. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. – К. : КНЕУ, 2004. – 759 с.

6. Сухоруков А. І. Система економічної безпеки держави / За заг. ред. д. е. н. проф. А. С. Сухорукова, Нац. ін-т міжнар. безпеки при РНБО України. – К. : ВД «Стилос», 2010. – 685 с.

7. Лекарь С. І. Фінансова безпека України як підґрунтя національної безпеки держави // Актуальні питання фінансової безпеки держави : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави» (м. Харків, 21 лют. 2014 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2014. – 308 с. – С. 19–22.

8. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2 / За ред. С. В. Мочерного / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій. – Львів : Світ, 2006. – 568 с.

9. Кредитні рейтинги боргових зобов'язань України станом на 13 лютого 2015 року / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1art_id=408817cat_id=406134ctime=1423925083440

10. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721

11. Національний Банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=32241744>

REFERENCES

Baranovskiy, O. I. *Finansova bezpeka v Ukraini (metodologiya otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)* [Financial security in Ukraine (assessment methodology and mechanisms)]. Kyiv: KNEU, 2004.

“Kredytni reitynhy borhovykh zoboviazan Ukrainy stanom na 13 liutoho 2015 r.” [Credit ratings the debt of Ukraine as of February 13, 2015]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1art_id=408817cat_id=406134ctime=1423925083440

[Legal Act of Ukraine] (2012). http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=352861&cat_id=54063

[Legal Act of Ukraine] (2013). http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

Lekar, S. I. “Finansova bezpeka Ukrainy yak pidgruntia natsionalnoi bezpeky derzhavy” [Financial security of Ukraine as the basis of national security of the state]. *Aktualni pytannia bezpeky finansovoi systemy derzhavy*. Kharkiv: KhNUVS, 2014. 19–22.

[Legal Act of Ukraine] (2012).

Mochernyi, S. V. et al. *Ekonomichniy entsyklopedychnyi slovnyk* [Economic encyclopedic dictionary]. Vol. 2. Lviv: Svit, 2006.

Ministerstvo finansiv Ukrainy. http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721

Natsionalnyi bank Ukrainy. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=32241744>

Sukhorukov, A. I. *Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [The system of economic security of the state]. Kyiv: Stylos, 2010.

Yurii, S. I. et al. *Finansy* [Finance]. Kyiv: Znannia, 2008.